

مقدمه ای بر مدیریت رودخانه

www.ketab.ir

مؤلف:

اسدالله قاضی مرادی

سرشناسه	: قاضی مرادی، اسدالله، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقدمه‌ای بر مدیریت رودخانه/ مولف اسدالله قاضی مرادی.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان جهاد دانشگاهی تهران، انتشارات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۸ص.
شابک	: 978-600-133-190-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: مهندسی رودخانه
شناسه افزوده	: سازمان جهاد دانشگاهی تهران. انتشارات
رده بندی کنگره	: TC ۴۰۵/۲م۷ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	: ۶۲۳/۸۲۴۳۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۸۸۵۷۷

مقدمه‌ای بر مدیریت رودخانه

مؤلف: اسدالله قاضی مرادی

ناشر: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران

ویراستار: رقیه نظری

طراح جلد: سمید صحابی

صفحه‌آرایی: قاسمی (رها)

ناظر چاپ: احمد آرش

لیتوگرافی: زاویه نور

چاپ و صحافی: شریف

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۴

ISBN: 978- 600- 133- 190- 9

شابک: ۹- ۱۹۰- ۱۳۳- ۶۰۰- ۹۷۸

<http://nashr.jahat.ir>

نشانی: تهران - صندوق پستی ۱۸۶-۱۳۱۴۵

en.jahat@gmail.com

تلفن: ۶۶۴۱۸۴۹۹ - تلفکس: ۶۶۹۵۴۳۶۸

تلفن مراکز پخش: ۶۶۴۹۰۷۴۰ - ۶۶۴۹۰۷۴۲

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه، مولف یا ناشر تکثیر و کپی برداری نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت

«ویزکیم و یعلمهم الکتاب و الحکمة»

مقدمه ناشر

ایران امروز در اشتهان توسعه و استقلال گام‌های محکم و استواری برمی‌دارد. همه روزه در گوشه و کنار میهن، با جهاد علمی خردکفایی علمی و فنی رخ نموده و با عنایت و یاری خداوند متعال و در سایه تلاش و کوشش جامعه علمی و دانشگاهی حرکت به سوی مرزهای دانش شتاب بیشتری به خود می‌گیرد. خدای را شکر می‌گوییم که این فرصت را ارزانی ما داشته است تا گام‌هایی هر چند کوچک در راه رشد و نشر دستاوردهای علمی و فرهنگی کشور برداریم، باشد تا با یاری خداوند متعال و ربه توامت اندیشمندان، نویسندگان، مترجمان و متخصصان مؤمن و متعهد بتوانیم نظام مقدس جمهوری اسلامی را در تحقق اهداف خدا یاری رسانده و دین خود را به انقلاب اسلامی و خون شهدای عزیز ادا کنیم.

انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران در راستای وظایف خویش و به منظور نیل به اهداف علمی- فرهنگی نظام جمهوری اسلامی مبادرت به انتشار آثار ارزشمند و مورد نیاز علمی و دانشگاهی می‌نماید. در این راه از کلیه اساتید، پژوهشگران، صاحبان قلم و اندیشه دعوت به مشارکت و همکاری می‌گردد.

فهرست مطالب

۵	مقدمه ناشر
۷	تقاضا نامه
۱۵	پیش گفتار
۱۷	معرفی اجمالی
۱۹	شناخت رودخانه‌ها
۱۹	۱-۱- نگاه فرهنگی
۱۹	۱-۱-۱- معنی رودخانه
۲۲	۱-۲- جایگاه رودخانه در قرآن کریم
۲۴	۱-۳- اشارات ادبی و فرهنگی به رودخانه
۲۶	۲-۱- جایگاه رودخانه در تاریخ تمدن و توسعه
۲۷	۱-۲- حمل و نقل
۲۷	۲-۲- توسعه کشاورزی و آبیگری از رودخانه‌ها
۲۹	۱-۳- سلسازی و چرخ‌های آبی
۳۰	۲-۴- پل‌سازی
۳۰	۲-۵- ریخت‌شناسی شهرها
۳۱	۳-۱- نگاه حقوقی به رودخانه‌ها یا حقوق رودخانه‌ها

- ۳۱-۱-۳-۱ حوزه تأثیر ۳۱
- ۳۱-۲-۳-۱ حقوق رودخانه‌ها ۳۱
- ۳۲-۳-۳-۱ حقوق سازمانی و تشکیلاتی رودخانه ۳۲
- ۳۳-۴-۳-۱ حقوق رودخانه‌ها در حوزه بین‌المللی [فرشاد گهر، ناصر، (۱۳۶۹)] ۳۳
- ۳۴-۵-۳-۱ حقوق رودخانه‌ها در دو حوزه مردمی و دولتی از نظر اسلام ۳۴
- ۳۹ منابع
۲. ۴۱-۱-۳-۱ برتری ارتباط با رودخانه ۴۱
- ۴۱-۱-۳-۱ مقدمه ۴۱
- ۴۳-۲- عبور از آستانه‌های جدید ۴۳
- ۴۴-۳-۲ الگوهای تطبیق با طبیعت ۴۴
- ۴۵-۴-۲ ارزش زیست‌محیطی رودخانه‌ها ۴۵
- ۴۷-۵-۲ کدام راه‌بردی یا راه‌مار؟ در مقابل رودخانه یا همراه آن؟ ۴۷
- ۴۹-۶-۲ مدیریت بین‌المللی رودخانه‌ها ۴۹
- ۴۹ منابع
۳. ۵۱-آشنایی با کلیدواژه‌ها در مدیریت رودخانه‌ها ۵۱
- ۵۱-۱-۳-۱ مقدمه ۵۱
- ۵۲-۲-۳-۱ هدف در برنامه‌ریزی ۵۲
- ۵۳-۳-۳-۱ رودخانه سالم ۵۳
- ۵۳-۱-۳-۳-۱ تعریف ۵۳
- ۵۳-۲-۳-۳-۱ معیارهای سلامت رودخانه‌ها ۵۳
- ۵۴-۴-۳-۳-۱ ساماندهی رودخانه‌ها ۵۴
- ۵۴-۱-۴-۳-۳-۱ تعریف ۵۴
- ۵۴-۲-۴-۳-۳-۱ ساماندهی و توسعه ۵۴
- ۵۵-۳-۴-۳-۳-۱ دورنما در ساماندهی ۵۵
- ۵۶-۵-۳-۳-۳-۱ فضای تصمیم‌سازی ۵۶
- ۵۶-۱-۵-۳-۳-۳-۱ تعریف ۵۶
- ۵۶-۲-۵-۳-۳-۳-۱ ارکان تصمیم‌سازی ۵۶
- ۵۷-۳-۵-۳-۳-۳-۱ لایه‌های مطالعاتی ۵۷

۵۸ ۳-۵-۴- شرایط تصمیم‌سازی
۵۸ ۳-۶-۶- جامع‌نگری
۵۸ ۳-۶-۱- تعریف
۵۹ ۳-۶-۲- روش‌ها در یک نگرش جامع‌نگر
۵۹ ۳-۶-۳- راه‌کار در یک تفکر جامع‌نگر
۶۰ ۳-۷- سرمایه اجتماعی
۶۱ ۳-۸- آینده‌اندیشی
۶۱ ۳-۱- تعریف
۶۱ ۱-۸-۱- ضرورت آینده‌اندیشی
۶۲ ۳-۹- برنامه‌ریزی با مردم و مشارکت مردمی
۶۲ ۳-۹-۱- مقدمه
۶۲ ۳-۹-۲- تعریف رژیم
۶۳ ۳-۹-۳- چالش‌ها، راز و برنامه‌ریزی با مردم
۶۶ ۳-۹-۴- آثار مشارکت
۶۷ ۳-۹-۵- مشخصات یک فرآیند "برنامه‌ریزی با مردم"
۶۸ ۳-۹-۶- مثالی برای برنامه‌ریزی با مردم (رهنما، مجید (۱۳۸۱))
۷۰ ۳-۹-۷- "کارگزاران توسعه" الگویی برای "رشد" برنامه‌ریزی با مردم
۷۴ ۳-۱۱- سیل
۷۴ ۳-۱۱-۱- تعریف سیل
۷۵ ۳-۱۱-۲- سیل، توسعه و قدرت اقتصادی
۷۶ ۳-۱۱-۳- مدیریت سیل
۷۶ ۳-۱۲- فرسایش رودخانه‌ای
۷۸ ۳-۱۳- تغذیه مصنوعی [Herman. Bouwer. (1999)]
۷۸ ۳-۱۳-۱- روش‌های تغذیه مصنوعی
۷۹ ۳-۱۳-۲- مزایای تغذیه مصنوعی
۷۹ ۳-۱۳-۳- معایب تغذیه مصنوعی
۸۰ ۳-۱۳-۴- عمل SAR
۸۰ ۳-۱۴- جنگل‌های رودخانه‌ای
۸۰ ۳-۱۴-۱- تعریف
۸۱ ۳-۱۴-۲- سابقه و کارکردها

- ۸۲..... ۳-۱۴-۳- راه‌بردهای توسعه جنگل‌های رودخانه‌ای
- ۸۲..... منابع
- ۸۵..... ۴. توسعه رودخانه‌ها
- ۸۵..... ۴-۱- مقدمه
- ۸۶..... ۴-۲- تعریف توسعه
- ۸۸..... ۴-۳- توسعه کامل
- ۸۸..... ۴-۴- سمت و سوی یک توسعه کامل
- ۸۸..... ۴-۴-۱- توسعه معقول
- ۸۹..... ۴-۴-۲- توسعه متوازن
- ۹۰..... ۴-۳- توسعه پایدار
- ۹۰..... ۴-۴-۴- توسعه بومی
- ۹۱..... ۴-۴-۵- توسعه روزانه
- ۹۱..... ۴-۵-۵- پایداری توسعه رودخانه‌ها
- ۹۳..... ۴-۶- احیاء رودخانه‌ها
- ۹۶..... ۴-۷-۱- انواع احیاء رودخانه‌ها
- ۹۶..... ۴-۷-۱- بازسازی طبیعت
- ۹۷..... ۴-۷-۲- احیاء جزئی یا بازسازی سرزین
- ۹۷..... ۴-۷-۳- ارتقاء یا بهسازی
- ۹۷..... ۴-۷-۴- احیاء موضعی طبیعی
- ۹۸..... ۴-۷-۵- ایجاد
- ۹۸..... ۴-۷-۶- کاهش و تسکین
- ۹۸..... ۴-۸- خطوط راهنمای انجام مطالعات برای احیاء
- ۱۰۰..... ۴-۹- عوامل ضروری برای حفظ شرایط زیستگاهی رودخانه‌ها
- ۱۰۱..... ۴-۱۰-۱- مثال‌ها راجع به احیاء رودخانه‌ها [Danie P. louks(1995)]
- ۱۰۱..... ۴-۱۰-۱- احیاء رودخانه راین در اروپای غربی
- ۱۰۲..... ۴-۱۰-۲- احیاء رودخانه دانوب در اروپای مرکزی
- ۱۰۴..... ۴-۱۰-۳- مدیریت مخزن برای احیاء رودخانه کشورسنگال در افریقا
- ۱۰۵..... منابع

۱۰۷	اقتصاد منابع رودخانه‌ای	۵
۱۰۷	۱-۵- ویژگی و ارزش‌های کالا و خدمات غیر بازاری	
۱۰۸	۲-۵- ویژگی‌های منابع طبیعی و رودخانه‌ای	
۱۰۸	۳-۵- طبقه‌بندی منابع طبیعی [خوش اخلاق، رحمان (۱۳۷۸)]	
۱۱۰	۴-۵- مدیریت بهره‌وری در بهره‌برداری از منابع رودخانه‌ای	
۱۱۰	۵-۵- اصول مدیریت بهره‌وری در بهره‌برداری از منابع رودخانه‌ای	
	۶-۵- معرفی روش‌هایی برای ارزش‌گذاری کالاها و خدمات مرتبط با منابع رودخانه‌ها	
۱۱۳		
۱۱۴	۶-۵- روش قیمت‌گذاری بر اساس اصل خوشایندی (HPM)	
۱۱۵	۶-۵-۲- روش هزینه سفر (TCM) یا هزینه‌ای که افراد متحمل می‌شوند	
۱۱۶	۶-۵-۳- روش ارزیابی مشروط (CVM)	
۱۱۶	۶-۵-۴- روش درآمد‌گذری در حفاظت منابع	
۱۱۹	منابع	

پیش‌گفتار

نوع نگرش و نگاه به طبیعت از جمله چالش‌های فراروی جهان امروز و تمام اعصار است. به اعتقاد دانشمندان، در نتیجه حاکمیت نگرش و نگاه غلط به طبیعت و به دنبال آن به علوم امروزی، آن‌ها در مسیر همراهی با طبیعت به بن‌بست می‌رسند و قادر به پاسخ‌گویی بسیاری از مسائل و مشکلات فراروی جمع بشری نخواهد بود. به همین دلیل برای گریز از این بن‌بست معتقد هستند که باید روی جدیدی بر کالبد دنیای علم در اثر تغییر در نگرش‌ها و بینش‌ها دمیده شود.

تاکنون صدها کتاب و مقاله در باره رودخانه و مشکلات آن عرضه شده است. متخصصان و کارشناسان رشته‌های گوناگون مرتبط با رودخانه، با نگاه و نگرش مهندسی از معضلات بزرگی مثل سیل، فرسایش، آلودگی محیط زیست، غرقه‌سختن و مطلب نوشته‌اند و بشر قوانین زیادی را درباره طبیعت رودخانه و محافظت نابخردانه از محیط زیست، در سطح ملی و بین‌المللی برای مهار دست اندازی‌های بی‌مورد به آن وضع کردند، اما با این حال به نتیجه معکوس دست یافته‌اند، شاهد مطلب، بی‌شمار بودن مشکلات رودخانه‌ها، در کشورهای صنعتی و توسعه‌یافته است. توجه به محیط زیست طبیعی و فرهنگ مورد نیاز برای تعامل انسان با آن نیازمند فرهنگ سازی و حفظ و اشاعه آن است که در این بین یکی از اقدامات مؤثر عبارت است از ایجاد تغییر در نگرش و بینش کلیه دست‌اندرکارانی است که هر یک به نوعی با عرصه‌های رودخانه‌ای ارتباط مستقیم یا غیر مستقیم دارند. بنابراین، خاطر نشان می‌شود مخاطب اصلی این کتاب عبارت‌اند از:

الف) مراکز فرهنگی، آموزشی، تحقیقاتی، به‌ویژه دانشجویان، که کانونی برای تولید بینش و نگرش به‌شمار می‌روند و رسالت اشاعه کارسازترین این بینش‌ها و نگرش‌ها را در جامعه بر عهده دارند.

ب) بخش‌های مدیریتی، اجرایی، مطالعاتی.